

Archeologienota

Eke Kouter

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

5-9-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Eke Kouter (deelgemeente van Nazareth, provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de oppervlakte van de te verkavelen percelen groter is dan 3000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 15543m² groot, heeft een vierkante vorm en bevindt zich midden in een recente verkaveling aan de Kouter te Eke, een deelgemeente van Nazareth. In het noordoosten grenst het aan de Kouter, in het oosten en westen aan tuinen van bebouwing langs de omliggende straten. In het zuiden grenst het aan een voetweg en een groenzone. Het terrein is momenteel onbebouwd en braakliggend en wordt van noordoost naar zuidwest doorkruist door 2 verharde wegen in steenslag. Onder deze verharde wegen bevinden zich rioleringen en wachtbuizen voor aansluiting op de nutsleidingen voor de toekomstige woningen. Deze 2 stroken zijn hierdoor volledig verstoord, ze hebben samen een oppervlakte van 5256m².

Sinds de oudste beschikbare en betrouwbare kaart, de Ferrariskaart uit ca. 1777, wordt het plangebied steeds afgebeeld temidden van een landelijke omgeving, onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Op deze kaart wordt een pad omzoomd door bomen aangegeven dat het plangebied van oost naar west doorkruist, op de latere kaarten wordt dit echter niet meer aangegeven (dit komt mogelijk overeen met de perceelsgrens tussen percelen 734k en 771c). Op de 19de- en 20ste-eeuwse kaarten blijft de situatie van het plangebied ongewijzigd, ook op de luchtfoto's tot en met begin 21ste eeuw: het terrein is steeds in gebruik als landbouwgrond. Op de luchtfoto van 2000-2003 lijken de perceelsgrenzen niet meer weerspiegeld te worden in het bodemgebruik en is het plangebied onderdeel van een groter stuk landbouwgrond. In de periode 2008-2011 startte de ontwikkeling van de verkaveling en bijhorende wegenis op en naast het plangebied. Hoe de site er uitzag voor het begin van de 18de eeuw kon niet achterhaald worden.

Het terrein is momenteel onbebouwd en braakliggend en wordt van noordoost naar zuidwest doorkruist door 2 verharde wegen in steenslag. Onder deze verharde wegen bevinden zich reeds rioleringen en wachtbuizen voor aansluiting op de nutsleidingen voor de toekomstige woningen. Deze 2 stroken zijn hierdoor volledig verstoord, ze hebben samen een oppervlakte van 5256m².

Eke is gelegen in de Vlaamse Zandstreek tussen Leie en Schelde. Het plangebied is op de bodemkaart volledig gekarteerd als Zcc(h) gronden: een matig droge zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze zandgronden zijn matig droog en vertonen roestverschijnselen tussen 60 en 90cm. Ze hebben een gunstige waterhuishouding in de winter maar zijn wel in enige mate droogtegevoelig in de zomer. Op een deel van het terrein werd reeds een opgraving uitgevoerd. Deze kan meer inzicht verschaffen in de exacte bodemopbouw op het terrein. De waarnemingen geven aan dat sprake is van een zandbodem met het voorkomen van twee ploeglaag niveaus die bovenop de C-horizont rusten. Een textuur B-horizont kon slechts gedeeltelijk en plaatselijk waargenomen worden in het zuidelijke deel. Deze werd echter grotendeels opgenomen in de A(p)2-horizont. De bodemkaart komt in dit geval niet overeen met de waarnemingen in het terrein. Er kan eerder gesproken worden

van een Zbm of Zcm bodem met het voorkomen van een dikke antropogene humus A-horizont of plaggendek.

Eke kent een eerder vlak reliëf en bevindt zich ten noordwesten van de lagergelegen linkeroever van de Schelde. Een deel van het grondgebied, dicht bij de Schelde (ongeveer de zone tussen de N60 en de Schelde), is van nature overstroombaar, lagergelegen en daardoor minder geschikt voor bewoning. De dorpskern alsook het projectgebied liggen buiten de risicozones voor overstroming. Het plangebied bevindt zich in een iets hoger gelegen zone van de gemeente, op een tamelijk vlak terrein waarvan het maaiveld schommelt rond +10,00m TAW. De verharde stroken zijn duidelijk hoger gelegen, op +10,50m TAW, maar dit is het gevolg van recent menselijk ingrijpen. Net ten westen en ten zuiden lijken de gronden ook kunstmatig opgehoogd.

Zowel de nabije als de ruimere omgeving van het plangebied en het plangebied zelf is rijk aan archeologische indicatoren. Op het plangebied zelf werd bij een veldprospectie materiaal uit de steentijd, Romeinse periode en middeleeuwen aangetroffen. Ook veel percelen in de buurt werden via veldprospectie onderzocht, hierbij werden voornamelijk vondsten uit de steentijd en de Romeinse periode aangetroffen. Op het centrale zuidelijk deel van het projectgebied werd in 2018 een opgraving uitgevoerd. Hierbij werden bewoningssporen uit de vroege ijzertijd bestaande uit meerdere bijgebouwen en een mogelijk hoofdgebouw aangesneden. Daarnaast werden ook sporen van begraving uit de late ijzertijd/vroeg-Romeinse tijd aangetroffen. Naast een gracht en greppel uit de volle middeleeuwen, een T-vormige grachtstructuur uit de nieuwe tijd en twee loopgraven uit de Tweede Wereldoorlog, werden geen verdere (bewonings-)sporen aangesneden. Op een opgraving net ten oosten van het projectgebied werden sporen van bewoning en begraving uit de vroege ijzertijd opgegraven. Ook uit de Romeinse periode waren sporen van bewoning en begraving aanwezig. Daarnaast werd nog een loopgraaf daterend uit WOII aangetroffen. Een onderzoek in het kader van collectorwerken ten zuidoosten van het plangebied leverde sporen op van Romeinse aanwezigheid, in de vorm van een enclosure, grachten en een begraving. Het middeleeuwse Eke ontwikkelde zich zo'n 400m ten oosten van het plangebied, ten noordoosten zijn meerdere middeleeuwse indicatoren en losse vondsten uit de middeleeuwen gekend.

Op basis hiervan kan aan de delen van het plangebied die niet verstoord zijn of niet archeologisch onderzocht zijn een eerder hoge archeologische verwachting toegekend worden voor sites met grondsporen, uit diverse archeologische periodes. In situ bewaarde steentijd artefactensites worden niet verwacht in het plangebied, de reeds uitgevoerde opgraving heeft aangetoond dat een textuur B-horizont slechts gedeeltelijk en plaatselijk aanwezig was. Deze werd grotendeels opgenomen in de teelaarde.

Het volledige plangebied zal verkaveld worden in 50 loten van gegroepeerde halfopen en gesloten bebouwingen. Bij elke woning wordt een tuin voorzien. De kavels bevinden zich langs de 2 noordoost-zuidwest gerichte wegenissen die reeds aangelegd zijn, ook de nutsvoorzieningen zijn reeds aanwezig onder deze wegenissen. Centraal is een groenzone met voetpaden aanwezig en zowel langs de oostelijke als westelijke grens is een voetpad voorzien. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het nog niet verstoorde deel van het plangebied ernstig bedreigd wordt: het bouwrijp maken van de percelen en allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen met aanhorigheden (nutsvoorzieningen, opritten, aansluitingen op de nutsleidingen) en het aanleggen van de tuinzones

kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

De delen van het plangebied die niet verstoord en niet archeologisch onderzocht zijn kennen een eerder hoge archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aanwezigheid of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek in het resterende deel van het projectgebied kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio en een aanvulling zijn op de reeds eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten voor dit onderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

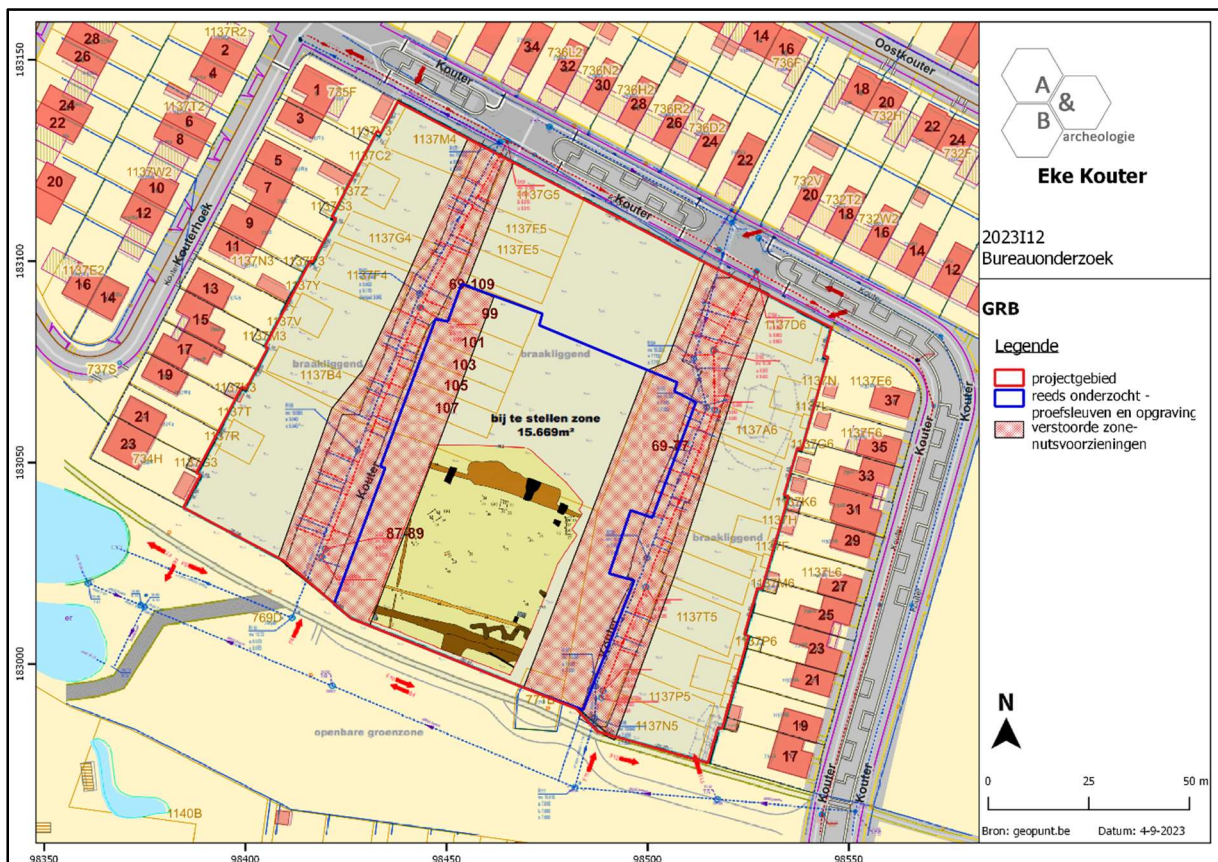
Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Eke, Kouter

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X:98317.60, Y:182971.31, X: 98612.69, Y: 183143.66

Oppervlakte plangebied: 15669m²

Kadastergegevens: Nazareth, afdeling 2 (Eke), Sectie A, perceel 1137A, 1137A2, 1137A6, 1137B, 1137B2, 1137B4, 1137C, 1137C2, 1137D, 1137D5, 1137D6, 1137E, 1137E5, 1137F, 1137F4, 1137F5, 1137G, 1137G4, 1137G5, 1137H, 1137K, 1137L, 1137M, 1137M4, 1137N, 1137N5, 1137P, 1137P5, 1137R, 1137R4, 1137S, 1137S4, 1137T, 1137T4, 1137T5, 1137V, 1137V4, 1137V5, 1137W, 1137W4, 1137W5, 1137X, 1137Y, 1137Z, 1137Z5, 732B3, 732E3, 732G3, 734N, 734X, 735W, 735X, 735Y

Het plangebied komt niet volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek. Het centrale en zuidelijke deel werd reeds eerder archeologisch onderzocht. Het terrein wordt van noordoost naar zuidwest doorkruist door 2 verharde wegen in steenslag. Onder deze verharde wegen bevinden zich reeds rioleringen en wachtbuizen voor aansluiting op de nutsleidingen voor de toekomstige woningen. Deze 2 stroken zijn hierdoor volledig verstoord. Deze zones worden niet weerhouden voor verder onderzoek, waardoor er nog te onderzoek zones overblijven langs de westelijke grens (ca. 2630m²), de oostelijke grens (ca. 2416m²) en de noordelijke grens (1650m²) overblijven. Gezamenlijk hebben deze zones een oppervlakte van ca. 6696m².

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het verder vooronderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Hoe is de bodemopbouw?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Sluiten de sporen aan op de eerder aangetroffen site in het plangebied of op de aangrenzende sites?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

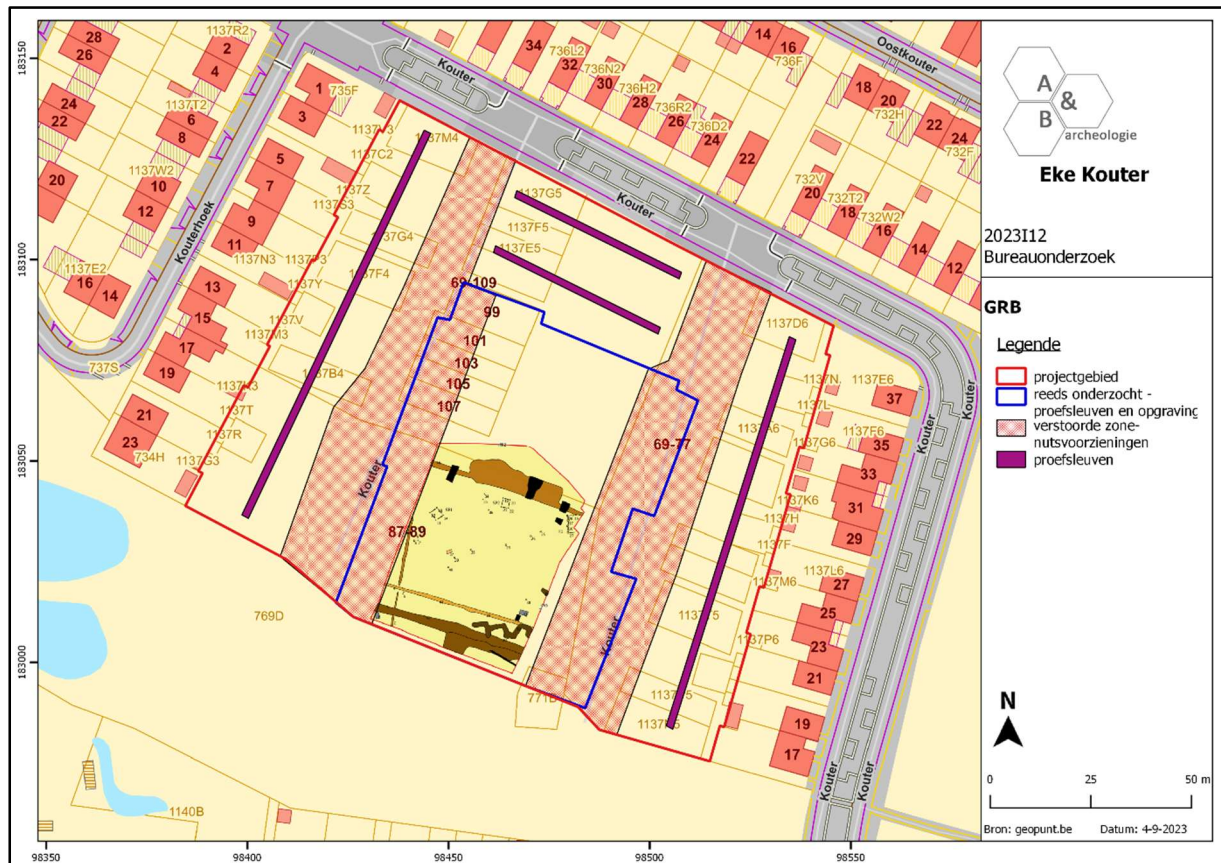
- Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn georiënteerd volgens de richting van de percelen. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen en om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen te controleren. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10% (669m²) van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5% (167m²), door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% (836m²) onderzocht wordt. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 100 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.